

# Interview Henk van der Jeugd

27 juni 2024



## Monitoring trekvogels: alle data op één plek

**Nederland is een voorloper als het gaat om het monitoren van trekvogels. Aantallen, overlevingskansen, broedgebieden en trekroutes – al dat soort informatie brengen we in kaart, onder andere door vogels te ringen of van een zender te voorzien. Twee platforms (websites) die daar een belangrijke rol in spelen, [Geese.org](https://www.geese.org) en [CR-birding.org](https://www.cr-birding.org) bundelen nu hun krachten. Henk van der Jeugd legt uit wat dat oplevert.**

Henk van de Jeugd groeide op in Groningen. Als jonge vogelaar observeerde hij graag de vele ganzen die bij het Leekstermeer kwamen overwinteren. Hij studeerde biologie en promoveerde op onderzoek naar brandganzen op Gotland aan de Universiteit van Uppsala in Zweden.

“Brandganzen hebben in een aantal decennia hun broedgebied uitgebreid naar het zuiden. Waarschijnlijk komt dat door de enorme populatiegroei. Ze zoeken ruimte op in nieuwe gebieden, en passen zich daar goed aan. Het zou logisch zijn als ze in het zuiden

eerder broeden dan in het noorden. Maar die aanpassing in timing zien we niet helemaal: in Nederland broeden ze bijvoorbeeld later dan je zou verwachten. Juist omdat de brandgans op allerlei breedtegraden leeft, is het een interessante soort om te onderzoeken.”

Van 2004 tot 2009 werkte Henk bij [Sovon](https://www.sovon.nl), voornamelijk op het ganzendossier. In die tijd was er veel discussie over het toenemende aantal ganzen en hoe daarmee om te gaan. Hij schreef een rapport over trekganzen die hier de hele zomer blijven, en daarmee dus standganzen werden.



Inmiddels is hij Hoofd van het [Vogeltrekstation](#) (onderdeel van [NIOO-KNAW](#)), dat alles regelt wat te maken heeft met het vangen en ringen van wilde vogels. Daar zijn alleen al in Nederland meer dan 500 vrijwilligers bij betrokken. Het Vogeltrekstation verzorgt de opleiding, geeft namens het ministerie van LNV de machtigingen uit en doet onderzoek met behulp van de verkregen gegevens. Zo wordt er de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar de rol van wilde vogels bij de verspreiding van ziekten zoals vogelgriep, en ziekten met een tropische oorsprong.

### Ringen en zenders

“In Nederland worden jaarlijks bijna 300.000 vogels voorzien van een metalen ring met een internationale code. Daaronder zijn zo’n 10.000 ganzen. Een groot deel van die ganzen krijgt daarnaast een gekleurde ring of halsband, die je met een telescoop van afstand kan zien. Elke soort krijgt zijn eigen kleur. De metalen ring geeft informatie als de gans sterft, maar met de gekleurde ringen krijgen we veel informatie over verspreiding en kunnen we onder andere de overlevingskans berekenen.

We maken ook steeds meer gebruik van zenders. Nu die steeds kleiner en goedkoper worden,

komt dat voor meer vogelsoorten binnen bereik. Met zenders kun je ze bijna live volgen. Dat levert vaak verrassende inzichten op. Op basis van ringgegevens ben je bijvoorbeeld geneigd een rechte lijn te trekken van de plek waar de vogel geringd is en waar hij wordt gevonden. Maar het blijkt dat vogels vaak allerlei ‘detours’ nemen, onder invloed van weer en wind.

De trek is een gevaarlijke periode, er kan veel misgaan. Vooral als de vogels lange stukken zee of Sahara moeten oversteken. Met veel tegenwind halen ze dat niet, dan hebben ze letterlijk te weinig brandstof. En jonge vogels hebben meer moeite om de weg te vinden, die waaiers meer uit dan de doelgerichte volwassen vogels. Met zenders krijg je een goed beeld van dit soort dingen.”

### Geese.org en CR-birding.org

“[Wageningen Environmental Research](#), Sovon en NIOO-KNAW zijn in 2005 gestart met de Geese.org database, waarin vanuit meerdere landen informatie wordt verzameld over ganzen die een gekleurde ring dragen. Inmiddels gaat het om bijna 3 miljoen waarnemingen van 183.000 vogels, die gebruikt worden door wetenschappers in binnen- en buitenland. CR-birding.org is een initiatief van Dirk Raes



en opereert ook internationaal. Hier kunnen mensen informatie vinden over de duizenden projecten waarin vogels van kleurringen worden voorzien. Sinds 2016 kunnen ze op een variant daarvan, [CR-birding Submit](#), ook direct hun waarnemingen van allerlei soorten vogels met kleurringen melden; een hobby waar ze vaak veel tijd en moeite in steken.

Inmiddels is de techniek achter Geese.org verouderd. Er was al langer een wens om die database te fuseren met de database van CR-birding.com om zoveel mogelijk waardevolle informatie over vogels op één plek te verzamelen. En mede dankzij een financiering van het ministerie van LNV, de provincie en de FBE Noord-Holland gaat dat nu gebeuren: vanaf medio 2024 kunnen alle waarnemingen centraal worden ingevoerd via [submit.cr-birding.org](#). Daarnaast blijft CR-birding.org bestaan. Zo creëren we een van de grootste websites met data van gekleurringde vogels ter wereld.”

### Stand van zaken

“Het Vogeltrekstation en Wageningen Environmental Research zijn nu druk bezig met de gegevens uit Geese.org op te schonen en aan

te passen, zodat ze in het systeem van CR-birding Submit passen. Daar komt veel bij kijken. We ontdekken soms fouten die we zo goed mogelijk moeten oplossen. En de data, die uit allerlei onderzoeksprojecten uit verschillende landen komen, moeten aan één projectstructuur gaan voldoen. Zo wordt geregeld wie welke data mag inzien, wie welke rol heeft en hoe data met derden mogen worden gedeeld.

Tegelijkertijd bouwt Sovon de website van CR-birding Submit, zodat daar specifieke onderdelen van Geese.org in passen. Ganzen zijn sociale dieren, als waarnemer kan je dat goed zien. Je ziet een complete familie lopen, vader, moeder en jongen. Dan wil je kunnen aangeven wie je precies ziet. Die familieverbanden zitten in Geese.org, voor CR-birding Submit moeten we dat nog bouwen.

En tot slot zorgt vogelaar en IT-technicus Mario Huizinga voor het aansluiten van de [Birdring app](#) op de nieuwe website. Dit is een app waarmee je in het veld je waarneming kan registreren. En dan krijg je direct informatie terug over waar en wanneer die gans geringd is. Dat werkt motiverend voor de waarnemers en is ook goed voor het verzamelen van data.”

## Vrijwilligerswerk

“Het verzamelen van data is voornamelijk vrijwilligerswerk. En daar komt veel bij kijken. Allereerst moet je een opleiding in het veld volgen, via het Vogeltrekstation. Die opleiding duurt twee jaar, dus weet waar je aan begint! Maar het levert ook wat op: de vrijwilligers weten elke vogel wel te vangen, en daar maken de professionele onderzoekers dankbaar gebruik van. De verzamelde data zijn enorm waardevol voor de wetenschap.

Ook jagers leveren een flinke bijdrage aan het ringen en zenderen van vogels. Die samenwerking verloopt goed. En in geval van afschot van geringde ganzen, melden ze die data bij ons. De bereidheid om dat te doen is de afgelopen decennia enorm toegenomen. En dat is belangrijk, omdat we die gebruiken bij onderzoek naar de impact van afschot op populaties.

De fusie vergt daarom de nodige communicatie. We moeten iedereen meenemen in het proces, we willen iedereen aan boord houden, juist ook degenen die al meer dan 20 jaar met Geese.org werken. Gelukkig ziet iedereen de noodzaak en het voordeel van de fusie.”

## Wat leveren al die verzamelde data op?

- **Zicht op overleving.** Met het monitoren in relatie tot afschot kunnen we in samenwerking met AEWA goed sturen op hoeveel vogels er op een bepaalde plek kunnen worden geschoten, om de gunstige Staat van Instandhouding te borgen.
- **Zicht op gedetailleerde informatie over de herkomst van de vogels.** Dat is belangrijk om te weten voordat je gaat ingrijpen. Gaat het om lokale Nederlandse broedvogels, of overwinterende vogels uit Scandinavië? Waar zijn welke vogels aanwezig?
- **Zicht op de effectiviteit van rustgebieden.** Weten ganzen die gebieden te vinden of hebben ze vaste routines? Aan de hand van waarnemingen weten we of er gedragsverandering plaatsvindt. En zo kom je erachter, of dit nu het meest voor de hand liggende gebied is. Ganzen laten zich namelijk niet makkelijk sturen. We moeten foerageergebieden goed laten aansluiten, een aantrekkelijk gebied bieden waar ze graag naartoe willen. Anders heeft verjagen weinig zin.

### Wat als je een dode vogel met een ring vindt?

Je kan dit melden bij [www.griel.nl](http://www.griel.nl) of bij [www.vogeltrekstation.nl](http://www.vogeltrekstation.nl).

### Patty Laan, directeur FBE Noord-Holland

Het beperken van schade door ganzen aan natuur en landbouwgewassen kost veel tijd en geld. Bovendien willen we dierenleed zoveel mogelijk voorkomen. Met goede data kunnen we maatregelen effectiever inzetten, afgestemd op het natuurlijke gedrag van de gans. Dit soort kennis wordt bijvoorbeeld gebruikt bij het opstellen van het interprovinciale [Ganzenplan](#), en ook bij het ontwikkelen van (inter)nationaal beleid.

De data van CR-birding Submit zijn dus zeer waardevol, net als de data die we onder andere via FaunaSpot verzamelen. We zijn de vele vrijwilligers en wetenschappers dan ook dankbaar voor hun inzet!